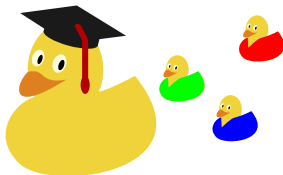

3. tema: Unitarni prostori

Franka Miriam Brückler

Pojam unitarnog prostora

Unitarni prostor je vektorski prostor na kojem je dodatno definirana operacija $\langle \cdot, \cdot \rangle$ skalarnog produkta koja po dvama vektorima pridružuje skalar, a pritom ima ista svojstva kao već otprije poznati skalarni produkt geometrijskih vektora.

Pojam unitarnog prostora

Unitarni prostor je vektorski prostor na kojem je dodatno definirana operacija $\langle \cdot, \cdot \rangle$ skalarnog produkta koja po dvama vektorima pridružuje skalar, a pritom ima ista svojstva kao već otprije poznati skalarni produkt geometrijskih vektora. Iznimno, na kompleksnim vektorskim prostorima skalarni produkt nije komutativan.

Pojam unitarnog prostora

Unitarni prostor je vektorski prostor na kojem je dodatno definirana operacija $\langle \cdot, \cdot \rangle$ skalarnog produkta koja po dvama vektorima pridružuje skalar, a pritom ima ista svojstva kao već otprije poznati skalarni produkt geometrijskih vektora. Iznimno, na kompleksnim vektorskim prostorima skalarni produkt nije komutativan.

Standardni skalarni produkti

- Na prostorima geometrijskih vektora: $\vec{v} \cdot \vec{w} = v w \cos \angle(\vec{v}, \vec{w})$;
- Na $\mathbb{R}^n$: $\langle x, y \rangle = x_1 y_1 + \dots + x_n y_n$;
- Na prostoru integrabilnih realnih funkcija na nekom intervalu I (ili na $C(I)$, $C^1(I)$): $\langle f, g \rangle = \int_I f(x) g(x) dx$;
- Na $\mathbb{C}$ kao realnom prostoru: $\langle x + y i, x' + y' i \rangle = x x' + y y'$, a na $\mathbb{C}$ kao kompleksnom prostoru: $\langle z, w \rangle = \bar{z} w$

Ortogonalnost i norma

Za vektore iz unitarnih prostora definiramo

$$v \perp w :\Leftrightarrow \langle v, w \rangle = 0,$$

$$\|v\| := +\sqrt{\langle v, v \rangle}$$

Ortogonalnost i norma

Za vektore iz unitarnih prostora definiramo

$$v \perp w :\Leftrightarrow \langle v, w \rangle = 0,$$

$$\|v\| := +\sqrt{\langle v, v \rangle}$$

Zadatak

Izračunajte normu vektora $v = (-1, 2, 0, 5) \in \mathbb{R}^4$. Nađite jedan vektor w ortogonalan na njega.

Zadatak

Izračunajte normu funkcije $f : \mathbb{R}^+ \rightarrow \mathbb{R}$, $f(x) = \exp(-x)$.

Zadatak

Nađite primjer dviju ortogonalnih integrabilnih realnih funkcija $f, g : [-\sqrt{2}, \sqrt{2}] \rightarrow \mathbb{R}$ koje nisu nulfunkcije.

Teorem

Ako je S skup vektora unitarnog prostora u kojem su svaka dva vektora ortogonalna, onda je S linearno nezavisan skup.

Baza unitarnog prostora čija svaka dva vektora su ortogonalna naziva se **ortogonalnom bazom**. Ortogonalna baza u kojoj svi vektori imaju normu 1 naziva se **ortonormiranom bazom**.

Primjer

Kanonske baze za $\mathbb{R}^n$ su ortonormirane.

Teorem

Ako je S skup vektora unitarnog prostora u kojem su svaka dva vektora ortogonalna, onda je S linearno nezavisan skup.

Baza unitarnog prostora čija svaka dva vektora su ortogonalna naziva se **ortogonalnom bazom**. Ortogonalna baza u kojoj svi vektori imaju normu 1 naziva se **ortonormiranom bazom**.

Primjer

Kanonske baze za $\mathbb{R}^n$ su ortonormirane.

Zadatak

Ako $\vec{v} \in V^3(O)$ s vektorima ortonormirane baze $(\vec{i}, \vec{j}, \vec{k})$ ima skalarne produkte redom iznosa $-1, 5$ i 2 , koje su koordinate od $\vec{v}$ u toj bazi?

Teorem

Ako je S skup vektora unitarnog prostora u kojem su svaka dva vektora ortogonalna, onda je S linearno nezavisan skup.

Baza unitarnog prostora čija svaka dva vektora su ortogonalna naziva se **ortogonalnom bazom**. Ortogonalna baza u kojoj svi vektori imaju normu 1 naziva se **ortonormiranom bazom**.

Primjer

Kanonske baze za $\mathbb{R}^n$ su ortonormirane.

Zadatak

Ako $\vec{v} \in V^3(O)$ s vektorima ortonormirane baze $(\vec{i}, \vec{j}, \vec{k})$ ima skalarne produkte redom iznosa $-1, 5$ i 2 , koje su koordinate od $\vec{v}$ u toj bazi?

Fundamentalni zakon recipročne rešetke

$$d_{hkl} \cdot \mathcal{N}_{hkl} = 1$$

Fundamentalni zakon recipročne rešetke

$$d_{hkl} \cdot \mathcal{N}_{hkl} = 1$$

Zadatak

Dokažite taj zakon!

Fundamentalni zakon recipročne rešetke

$$d_{hkl} \cdot \mathcal{N}_{hkl} = 1$$

Zadatak

Dokažite taj zakon!

Zadatak

Dokažite:

$$hkl \neq 0 \Rightarrow d_{hkl} = \frac{V}{|hkl| P_{\triangle MNP}},$$

gdje su M, N i P redom probodišta ravnine $hx + ky + lz = 1$ s koordinatnim osima.

Zadatak

Ako su parametri baze $a = 100 \text{ pm}$, $b = 200 \text{ pm}$, $c = 250 \text{ pm}$, $\alpha = \gamma = 90^\circ$, $\beta = 60^\circ$, izračunajmo $d_{\bar{1}23}$ i kut kojeg normale smjera $(\bar{1}23)$ zatvaraju s x -osi.

Zadatak

Ako su parametri baze $a = 100 \text{ pm}$, $b = 200 \text{ pm}$, $c = 250 \text{ pm}$, $\alpha = \gamma = 90^\circ$, $\beta = 60^\circ$, izračunajmo $d_{\bar{1}23}$ i kut kojeg normale smjera $(\bar{1}23)$ zatvaraju s x -osi.

Zadatak

Kristali berila kristaliziraju u heksagonskom sustavu ($a = b = 9,21 \text{ \AA}$, $c = 9,12 \text{ \AA}$, $\alpha = \beta = 90^\circ$, $\gamma = 120^\circ$). Izračunajte d_{230} .

Zadatak

Ako su parametri baze $a = 100 \text{ pm}$, $b = 200 \text{ pm}$, $c = 250 \text{ pm}$, $\alpha = \gamma = 90^\circ$, $\beta = 60^\circ$, izračunajmo $d_{\bar{1}23}$ i kut kojeg normale smjera $(\bar{1}23)$ zatvaraju s x -osi.

Zadatak

Kristali berila kristaliziraju u heksagonskom sustavu ($a = b = 9,21 \text{ \AA}$, $c = 9,12 \text{ \AA}$, $\alpha = \beta = 90^\circ$, $\gamma = 120^\circ$). Izračunajte d_{230} .

Zadatak

Kako biste za ortogonalnu direktnu bazu od $V^3(O)$ izračunali koordinate vektora njene recipročne baze u direktnoj bazi?

Zadatak

Ako su parametri baze $a = 100 \text{ pm}$, $b = 200 \text{ pm}$, $c = 250 \text{ pm}$, $\alpha = \gamma = 90^\circ$, $\beta = 60^\circ$, izračunajmo $d_{\bar{1}23}$ i kut kojeg normale smjera $(\bar{1}23)$ zatvaraju s x -osi.

Zadatak

Kristali berila kristaliziraju u heksagonskom sustavu ($a = b = 9,21 \text{ \AA}$, $c = 9,12 \text{ \AA}$, $\alpha = \beta = 90^\circ$, $\gamma = 120^\circ$). Izračunajte d_{230} .

Zadatak

Kako biste za ortogonalnu direktnu bazu od $V^3(O)$ izračunali koordinate vektora njene recipročne baze u direktnoj bazi?

Zadatak

Za bazu od V^2 zadanu parametrima a , b , γ formulama izrazite vektore ortonormirane baze $(\vec{i}, \vec{j})$ uz uvjet da je $\vec{i}$ istog smjera i orijentacije kao $\vec{a}$. Preračunajte koordinate jednog vektora iz prve u